

І. МУЗИЧНА

МИТРОПОЛИТ



МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ В ЧАСІ НІМЕЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ (Його лист з 29-31 1942)

Провидіння Боже поставило Митрополита Андрея на душпастирському полі в неспокійні воєнні часи. Не є це ніяким перебільшенням твердити, що роки 1900 до 1944 (час архієпископської діяльності Митрополита) — то воєнні роки, які продовжувалися далі у формі «холодної війни» аж поза 1950 рік. Кінець XIX сторіччя — то постійні конфлікти між державами і народами в Європі, то неспокійні часи справжнього воєнного напруження, що дорівнює війні. Європа стається тоді великанським магазином вже напівмодерної зброї (перші літаки, підводні човни, тяжка артилерія, приготування хемікалій, а навіть бактерій для війни і ін.), який твориться на розхитаних хвилях імперіялізмів, шовінізмів, ненавистей, недовір'я, хитрих союзів і пактів — і з усім тим гарячкове зброєння. Такі настрої — то війна! В Європі такі настрої почалися від 1870-тих років, а перша світова війна — то повна зовнішня її експлозія — то велика світова катастрофа, що тривала подекуди аж до 1920 року і великий 230 сторінковий трактат у Версалі, ратифікований аж у січні 1920 року, не обіцював миру ні на один день враз з іншими трактатами, які слідували. Дев'ятнадцять років до вибуху другої світової війни — то радше підготовка до неї серед політичного напруження і ще більших непевностей та економічних криз, як було це на початку при кінці XIX сторіччя.

Друга світова війна захитала народами в Європі і Азії як ніяка інша перед тим і принесла великанські жертви і страти в людях і матеріалі. І зовсім не принесла бажаного миру ні політичної стабільності в світі, а ще більше їм загрозила з винаходом небезпечної зброї для існування нашої планети чи життя людини на землі. Справді — кожний день цього двадцятого сторіччя — то напруження, великі політичні ускладнення, які перевищали сили найкращих політичних умів світу. Ця остання видима війна звалась ще й тотальною, то значить, що ніякий нарід, а навіть ніяка особа, не могли стояти осторонь того вулкану. Пасивність була неможливою, дія конечна чи для спинення руїни (папа Пій XII дістав титул

Defensor Civitatis – Оборонець-захисник Міста-Риму), чи для свого збереження. Незвичайно важкий і великий тягар впав на плечі відповідальних за народи політиків чи провідників. Не робив тоді помилок тільки той, що хотів стояти осторонь пасивно, але його змітали гурагани війни. Скільки позитивного зробили в тих подіях найбільші і найздібніші особи, відповідальні політики, мислителі, майже неможливо збагнути, бо радше говориться тепер про їхні помилки у томах історіографії, які ця наука розцінює з історичною акуратністю, коли буревій прошумів над головами людства. Під кутом негативів чи помилок розцінюється майже усіх, що в якійсь мірі мали керму в своїх руках. Не поминено і папи Пія XII.

За складне є життя людини і народів і їхні долі залежать від тисячів обставин, щоб можна обмеженим людським розумом знайти якусь єдину дорогу чи стежку до правди, добра чи справедливості. Тому у псалмах і в книгах Мудрости є майже богословія для слова «ДОРОГА»: Дорога Божа, Дорога чеснот — пряма і досконала, Дорога справедливості, Дорога правди, Дорога миру, Дорога життя і ін. Усі ці Дороги — то предмет для науки богословії, це мабуть предмет єдиного релігійний (бо в ньому більшість питань є етичні!), а розв'язують їх політики, філософи, соціологи, психологи чи беруться до їхньої розв'язки навіть мілітаристи чи й журналісти! Особи без страху Божого і почуття відповідальності перед Богом зовсім не надаються до розв'язування тих проблем.

Митрополит Андрей був таки світильником для свого народу у ті важкі темні часи Великої Війни двадцятого сторіччя. Наш нарід вірить, що Митрополит був тим світлом для нього і свої очі звертав в сторону святоюрського горбка у Львові. Найкращі наші політики йшли до нього на пораду, найбільші уми нашого народу зачерпували щось з його мудрости, яка походила не від мудрости цього світу, а від надхнення Божої Мудрости, якій Митрополит посвячував свої роздуми, пастирські листи, проповіді і молитви. Усі в будьякій справі, потребі, труднощах і в кризі йшли до нього за поміччю. Він не був ані політиком, ані філософом, ані соціологом. І він вислухував, говорив, в більшості перестерігав і напоминав чим радив, помагав. І молився. Таким довір'ям до Митрополита жив увесь наш нарід, бо був він, що єдино на землі має вартість і силу духа, — був він справжнім Божим чоловіком. Про те ніхто не сумнівається, хто мав контакт з ним. Не сумнівалися навіть вороги, не заперечують цього навіть безбожники і признають, що в його особовості було «щось», чим він був інакший від усіх інших. В особі, у думках, мисленні, ділах і словах.

Останньо, на жаль, появились «історики» і «публіцисти», які на цьому розбурханому воєнному океані двадцятого сторіччя хотять шукати своїх пригод і, годі сказати кого: винуватців, спільників зла, злочинців, тих, що робили помилки, чи може невдах, чи що інше? В ім'я історичної правди, в усякому разі, у своїх писаннях таких вони шукають і, виглядає, це навіть справляє їм приємність. (В СССР деякі з таких «шукачів» носять титули «кандидатів історичних наук» і... мундір КГБ...) І шукають при тому, як історики, безборонні народи, невинних людей і осіб чи сенсаційні або складні ситуації зі сумнівних вартостей документів, свідчення горезвісної слави людей, щоб захитувати довір'я і пошану до осіб, що серед неможливого шукали ДОРОГИ, і то не для себе, а для свого Народу. Шукали засобів, способів, яких не було, які треба було на тлі складних подій найти.

І Митрополитові Андреєві закидується такі чи інші хибні кроки: співпрацю з гітлерівською Німеччиною, замовчування німецьких злочинів, незнання грози і небезпеки нацизму, потурання злу і ін. Все це вузько спрепаровані твердження з великим незрозумінням Особи цього праведника і незнанням цілої ситуації, в якій жив і діяв цей Божий чоловік. (Ціль таких злосливих тверджень відома: не допустити до канонізації того Мужа нашого Народу!) А над усе причиною тих наступів є незнання його мотиву, з яким він стало діяв: *добро і спасення свого народу, за який готовий був, і терпіти, і навіть вмерти.* (В сьгоднішній деградації духовних вартостей, хто цинить чи добавує такі шляхотні мотиви, чи вірить в них?) Коли мотивом дії є чиста, шляхетна, свята і готова до жертви любов, що походить з любови до Христа, ніяк не криється за тим нічого хитрого, злого, підступного чи неетичного. Таким був Митрополит Андрей. Про це свідчать свідки, документи, очевидці, його слова і вчинки.

Завданням цих слів є подати один з прикладів, один такий документ. Закидується Митрополитові співпрацю з гітлеризмом, незнання ситуації. Відкидається в такій оцінці рами і тло ситуації. Митрополит бажає усунення большевизму як зла, що грозить світові, що спустошило Україну великим голодом і іншими лихами, від двадцятих років починаючи, і про те зло говорять і пишуть сьгодні самі учні большевизму в СССР. Про те зло перед цілим світом говорила енцикліка папи Пія XI «*Divini Redemptoris*» (1937), осуджуючи большевизм твердо і рішуче. Війну зі Советським Союзом в Римі в 1941 році прийняли як хрестоносний похід для звільнення народів від цього лиха. Але «визволитель» йшов у вовчій шкурі. Ми-

трополит це спостерігає, про це знає, осуджує і шукає доріг, як спасти свій нарід від тієї нової загибелі. Приймає дійсність як кожний чесний чоловік. Чемберленові закидують багато дечого в його пертракціях з Гітлером, але одне признають йому: був він чесним англійським дипломатом, що мав довір'я до шахрая і злочинця. Чи Сталін був тоді такий чесний у ситуації, коли важилась небезпека вибуху війни і пожежі світу? Чемберлен був чесний, бо хотів уникнути війни і йшов на уступки, Сталін був злобно хитрий і хотів війни і пожежі світу, і хотів допомогти розбійникові у грабежі, щоб при тому скористати для ідеї свого комунізму. Митрополит був чесний і бачив єдино добро свого народу в неволі, щоб цей нарід вийшов з цієї хуртовини вільний, цілий, на своїй землі. Легко все те сьогодні встановити на основі документів і наочних свідків. Тому Митрополит вставляється за свій нарід, хто б не топтав його землі зі своїми скритими чи явними цілями. Тому, коли була до цього нагода і можливість він пише відважні листи і до Гітлера і до Гімmlера і потім і до советських властей, шануючи при тому стиль і етикету дипломатів. Все те тільки в обороні свого народу, наражуючись при тому на великі небезпеки, які для нього не страшні. І робить це без жодних політичних чи особистих кон'юктур. З єдиною хіба — добро свого народу, оборона свого народу. Так робить добрий пастир. Таким був Митрополит.

Документ, що його поміщуємо вказує на погляд Митрополита на ситуацію вже від перших тижнів німецької окупації, а писаний по році «визволення», що його «принесли» німці. Дата: 29-31 серпня 1942 року. Лист писаний до папи Пія XII, якому подає звіт з того, що діється під окупацією «культурного Заходу», що терпить його нарід. Таких листів до Риму Митрополит написав кілька, передаючи їх через Нунціятуру в Берліні, через малярських офіцерів, через італійських військових капелянів чи і через своїх власних курієрів. Чи всі дійшли? А які наслідки могли бути, коли б такий лист (очевидно — не закодований, Митрополит не бавився в методи шпіонажу!) попав у невідповідні руки, легко вгадати.

Чи всі такі листи доходили до Риму, теж важко сказати. Папа був також «стерезений», а й відізолюваний від світу, чи то своїми фашистами, чи й німецькою контррозвідкою. Деякі з певністю дійшли і висліди цього можна було бачити у листах та реакціях Пія XII.

Один такий лист Митрополита офіційно побачив денне світло, вийшовши з ватиканських архівів. Від 1965 року до 1981 Апостольський Престіл видав одинадцять томів документів під наголовком:

«Апостольський Престіл і друга світова війна (1939-1945)». Це була теж реакція на закиди в сторону Апостольського Престолу і Пія XII про їхню, немов пасивність супроти злочинів гітлерівської Німеччини. Три томи тієї важливої збірки документів мають ще підтитული: II том – «Листи папи Пія XII до німецьких єпископів», III том – «Апостольський Престіл і релігійна ситуація в Польщі і в Балтійських країнах» і VI том – «Апостольський Престіл і жертви війни». Всі одинадцять томів мають разом 7204 сторінок і зібрані в них 5028 документів. Серед них в третьому томі є переписка українських Владик з Апостольським Престолом в часі війни. В цьому третьому томі «Le Siège et la situation religieuse en Pologne et dans les pays baltes 1939-1945», є документ ч. 406 і це є лист Митрополита Андрея з 29-31 серпня 1942 р. до Пія XII. То був рік запеклих боїв Японії з Америкою на Тихім Океані, підписання договору між СССР і Вел. Британією про взаємну допомогу (26.5.), німецьких перемог в північній Африці, початку бомбардувань Німеччини, візиту Черчіля в Москві і невдалої висадки аліантів у Дієпі, а в осені почались бої за Сталінград. Митрополит описує поведінку німців в Україні і то від перших хвилин їхньої окупації. В збірці помістили редактори також факсиміле закінчення листа Митрополита. Поміщуємо український переклад листа і його французький оригінал. Не даємо жодних коментарів, бо вони майже непотрібні. Нехай послужить читачам для того, щоб побачити Митрополита як оборонця свого Народу, як об'єктивного спостерігача політичних подій і такого, що знав як поступити з таким матеріалом у ситуації.

о. І. Музичка

406. Львівський Митрополит для Українців Шептицький до Папи Пія XII

Львів, 29-31 серпня 1942 р.

Митрополит повідомляє Папу про стан своєї єпархії підкореної німецькій владі по відході советських військ.

Святіший Отче,

Я не писав Вашій Святості відколи живемо під німецьким режимом, не маючи ніколи достаточної певности, що мій лист не попаде в руки тих, що не мали б його читати. Але, сподіючись, що в

близькій майбутності буду мати добру нагоду, пишу цих кілька слів спроби, з надією, що вони дійдуть до Вашої Святости.

Визволені німецьким військом з большевицького ярма, ми відчули якесь полегшення, що таки не тривало більше, як місяць-два. Поволі-поволі уряд завів режим терору і корупції справді неймовірних, що стають — з дня на день — тяжчі й нестерпні. Нині увесь край є переконаний, що німецький режим є на рівні, може й вищим, як режим большевицький, лихий, майже диявольський. Вже майже від року нема дня, щоб не поповнювалися найстрашніші злочини, убивства, крадежі й грабування, конфіскації й здирства. Жиди є першими жертвами. Число жидів убитих в нашій малій країні напевно перевищає 200.000. В міру того як армія поступала на схід, побільшувалося число жертв. В Києві в кількох днях убили аж до 130.000 чоловіків, жінок і дітей. Всі малі міста України були свідками подібних убивств, і це триває вже пів року.

Влада на початку стидалася такої нелюдяної поведінки і намагалася сфабрикувати документи, які мали б доказувати, що то тутешні люди або «міліціонери» були авторами цих убійств. З часом вона почала вбивати жидів на вулицях на очах всіх людей і без жадного стиду. Очевидно, що також товпи християн, не тільки жиди хрещені, але й «арійці», як вони кажуть, стали жертвами несправедливих убійств. Десятки тисяч ув'язнених, по більшій частині несправедливо, маси молодих розстріляних без жодної правдоподібної причини, крепацький режим застосований до селянського люду, з якого, зрештою, ув'язнюють майже всю молодь, щоб примусити її їхати в Німеччину і працювати у фабриках та на полях; селянам забирають майже все, що вони вирощують, вимагаючи від них подвійно того, що можуть вони дати. Проголосили кару смерти за те все, що продалося б, або те, що купилося б прямо від виробників. Часто проголошується повернення приватних дібр, але не здійснюється цих обіцянок. Противно ж, влада послуговується без жадного обмеження усіма тими добрами, що сконфіскували були большевики і твердить, що вся земля є власністю Держави. Часто, не голосно, повторяється, що всі особисті добра є добичею війни. Влада продовжує, поширює й поглиблює большевицьку систему.

Очевидно, між урядовцями знаходяться деякі чесні люди. Деколи зустрічається навіть добрих католиків, але велика більшість урядовців, що їх висилають до нас, — це люди без віри і закону, які дозволяють собі на зловживання справді неймовірні. Селян трактують, як негрів у кольоніях. Б'ють їх по лиці й нагайками без жодної причини; конфіскують їм їхні речі, що перевозять, наприклад, щоб

дати їх своїм дітям у місті, і це все робиться без жадного людського почуття, що навіть не віриться, що існують такі типи, яких стрічаємо. А такі вони є дійсністю. Від певного свідка я знаю, що, наприклад, голова одної округи особисто любить відбирати те все, що може знайти у кошиках селян, що йдуть до міста, і кидати це в ріку. І це він робив у часах правдивого голоду, який панував у багатьох селах перед новим збором. І ніхто не відважується жалуватися, бо він пімстився б смертю. Неможливо нічого йому зробити, бо, кажеться, він має високі протекції.

Один свідок, гідний віри, оповів мені, що він особисто бачив, як один молодий офіцер СС здалека біг, щоб не стратити нагоди бити по лиці якогось вмираючого, якого застрілила поліція, тому що хотів вкоїти щось йому прикре.

Не могу описувати подібних випадків, що є незліченні.

Це, просто, якби якась банда ошалілих чи вовків оскаженілих накинулася на цей бідний нарід. І це не тільки селяни і прості люди, що є так виставлені на полицники і побої. Звичайний службовець, якщо він німець, є трактований два і три рази краще від найвищого урядовця не німця, і навіть він (німець) дозволяє собі бити по лиці, наприклад, прокуратора.

Поліція б'ють гумовими палицями людей на станціях і навіть по вулицях. Буває, що й псів поліційних пускають на людей. Ці пси деколи мають намордники, але не завсіди.

Мимо наших повторених прохань завести порядок у малих парафіяльних господарствах, що під большевиками були сконфісковані, де факто, але не «націоналізовані», як вони казали, ми нічого не одержали, і прожиток священників основується майже тільки на дарах убогих людей. Мушу пригадати, з великою вдячністю, поміч, що дають нам німецькі католики через організацію призначену на допомогу німцям поза границями Райху. Правдою є, що українські священники одержують від уряду те, що зветься «eine freiwillige Unterstutzung» – 50 *R.m.* на місяць, але це більше «політичний засіб», як правдива поміч. І з того ми маємо платити 25% податку. Дотепер ще не пристосовують до нас протикатолицькі закони Райху. Священникам дозволяють вчити дітей катехізму в школах. Ще не дуже втручаються у проповіді й адміністрацію парафій. Хочуть вводити закони про подружжя, але не з приписами противними церковному праву. Намагаються трактувати священників, як усіх громадян, приписуючи їм паспорти, дозволи та всіма засобами обмежують громадську волю і т.д., речі, які ледве можна собі уявити. Але дозволяють відкривати Семінарії. Наша Семінарія й наша Богословсь-

ка Академія діють майже нормально. Але правдиве переслідування постійно звисає над нашими головами, як Дамоклів меч. Дозволяють мені друкувати щомісяця офіційний єпархіяльний бюлетень, тобто Пастирські Листи і Розпорядження. Але конфіскують їх з неіснуючих причин. Але я зміг розіслати шість чисел, досить великих, приблизно 32 сторінки кожне. Я зміг скликати Єпархіяльний Синод, що триває, з довгими проміжками, майже цілий рік, і дає мені нагоду постійно спілкуватись із священниками єпархії. Манастирі поволі реорганізуються. Але те все не може бути вистачальною противагою невимовній деморалізації, що спадає на простих і слабких людей. Ці бо навчаються красти, убивати, втрачати почуття справедливості і людяності. Я запротестував Пастирським Листом проти вбивства, що, очевидно, був сконфісований, але прочитаний п'ять чи шість разів перед зібраними священниками. Я заявив, що вбивство — це гріх, що викликає викляття з Церкви і тільки єпископ-ординарій може його простити. Я також протестував листом написаним до Гімmlера і намагаюся вплинути на молодих, щоб не впишувалися до міліції, в якій можуть діяти проти їх совісти.

Але це все є цілковито нічим в порівнянні із зростаючими хвилями моральної мерзоти, що заливають увесь край.

Всі ми передбачуємо, що режим терору побільшиться й що звернеться з більшим натиском на українських і польських християн. Кати бо, звиклі убивати жидів, тисячі невинних людей, звикли дивитися на людську кров і бажають її.

Тому що вже тепер все дозволено німцям, правдоподібно їх лютість не зможе обмежитись, і не буде сили, що могла б привести їх до якоїсь дисципліни. Отож ми передбачуємо, що увесь край знову затопиться у хвилях крові невинних людей, хіба б якась надзвичайна подія затримала цей біг обставин.

Одинока потіха, що можна мати у цих страхітливих часах, це думка, що ніщо не стається без волі нашого Отця Небесного. Я думаю, що між убитими жидами є багато душ, що навернулися до Бога, бо ніколи вже від століть вони не знайшлися в загрозі насильної смерті, часто місяцями чекаючи на її прихід. Доля християн, яких сотки тисяч померло чи вмирає без Святих Тайн, також знаходиться в руках Божих. Який біль бачити тих бідних, які спротивилися, що вмирають з голоду або убиті в концентраційних таборах, і не могли ні в чім їм допомогти! Бо справді ні в чім не можливо їм допомогти. Звичайно не дозволяють обслуговувати (духовно) шпиталі воєнно-полонених, ні концентраційних таборів, в яких щодня вмирали сотки людей, а в кількох місяцях вимерла велика більшість полоне-

них. Я маю статистики і списки, що бентежать і лякають. Нашим священикам не дозволено духовно обслуговувати наших вірних, яких багато в Східній Україні. Бояться злуки Церков. Бояться якої-небудь злуки, бо, якщо якийсь режим широко, і навіть спритно, вживає правило «Діvide et імпера», — це режим, жертвами якого ми стали. Не додаю критики про систему, яку Ваша Святість знає куди краще від нас усіх. Це система брехні, шахрайства, несправедливості, грабування, карикатури всіх ідей цивілізації й порядку. Це система егоїзму доведеного аж до абсурду, національного шовінізму цілком божевільного, ненависти до того всього, що є чесне і добре, ця система становить щось такого виняткового, що остовпіння нападає на людину на перший вид такої потвори. До чого доведе ця система нещасливу німецьку націю? Це напевно доведе до занепаду раси, якого історія ще не знала. Хай Бог хоронить, щоб вони не потягнули у своїм упадку ту частину Католицької Церкви, що не може не відчутти відбою цього пекольного впливу.

Якщо переслідування дійде до вбивства з причини релігії, може це буде спасіння для цього краю. Треба багато крові, добровільно пролітої, щоб спокутувати ту кров пролиту злочинами. Ваша Святість три роки тому відмовила мені Апостольського Благословення, яким Вашою Апостольською місією Ви вказали б і призначили б мене на смерть за спасіння моєї єпархії; я не настоював, переконаний, що Ваша Святість бачила краще від мене; я думаю, що я стратив найкращу, і, може, одну, нагоду під большевиками. Але ці три роки навчили мене, що я не є гідний такої смерті. І я зрозумів, що жертва мого життя була б, правдоподібно, мала менше вартості перед Богом, як мала молитва проказана дитиною. Нині я прошу тільки окремого благословення для моїх молитов і моїх жертв. Велика частина цих жертв є принесена за всю Католицьку Церкву, мала за мою єпархію і мій нарід; але ці жертви не будуть плодотворні, хіба тільки через Благословення Вашої Святости і Ласку Божу, що це Благословення одержить.

І тому я, клякнувши і стіп Вашої Святости, благаю Вас уділити Ваше Апостольське Благословення моему бідному народові, моїм бідним священикам моєї бідної єпархії й моїй незначності.

Вашої Святости, смиренний слуга у Христі Ісусі

Андрій, Архєєпископ Львівський

29-31 серпня 1942

Переложив о. Лев Гайдуківський С.Д.В.

**406. Le métropolitaine de Léopol des Ruthènes Szeptyckyj
au pape Pie XII**

Léopol, 29-31 août 1942

Le métropolitaine informe le Pape de la situation de son diocèse, soumis à la domination allemande, après la retraite des troupes russes.

Très Saint Père,

Je n'ai pas écrit à Votre Sainteté depuis que nous vivons sous le régime allemand n'ayant jamais eu assez de sûreté que ma lettre ne tombe entre les mains de ceux qui ne devraient pas la lire. Espérant, toutefois, avoir dans le plus proche avenir une bonne occasion, j'écris ces quelques mots d'essai dans l'espoir qu'ils parviendront à Votre Sainteté.

Libérés par l'armée allemande du joug bolcheviste, nous en avons ressenti un certain soulagement qui n'a pas tout-de-même duré plus d'un mois ou deux. Peu à peu le Gouvernement a institué un régime de terreur et de corruption vraiment incroyable, qui devient — de jour en jour — plus lourd et plus insupportable. Aujourd'hui, tout le pays est d'accord que le régime allemand est, à un degré peut-être plus élevé que le régime bolcheviste, mauvais, presque diabolique. Depuis, au moins un an, il n'y a pas de jour où ne soient commis les plus horribles crimes, assassinats, vols et rapines, confiscations et concussions. Les Juifs en sont les premières victimes. Le nombre des Juifs tués dans notre petit pays a certainement dépassé deux cent mille. A mesure que l'armée avançait vers l'est, le nombre des victimes grandissait.

A Kiev, en quelques jours, on a exécuté jusqu'à cent trent mille hommes, femmes et enfants. Toutes les petites villes de l'Ukraine ont été témoins de massacres analogues et cela dure depuis un an. Les autorités avaient, au commencement, honte de ces actes d'injustice inhumaine et tâchaient de s'assurer des documents qui pourraient prouver que les habitants du pays ou les millionnaires étaient les auteurs de ces meurtres. Avec le temps, elles ont commencé à tuer les Juifs dans les rues, à la vue de toute la population et sans aucune vergogne. Naturellement que des foules de chrétiens, non seulement Juifs baptisés, mais «aryens» comme ils disent, ont été également victimes de meurtres injustifiés. Des centaines de mille d'arrestations, pour la plupart injustes, des foules de jeunes gens fusillés sans aucune raison plausible, un régime de servage appliqué à la population rurale, dont on emprisonne, par ailleurs, presque toute la jeu-

nesse pour la forcer d'aller en Allemagne, comme ouvriers de fabrique ou travailleurs agricoles; on enlève aux paysans presque tout ce qu'ils produisent, en commençant par exiger le double. On proclame la peine de mort pour tout ce qu'il vendraient ou tout ce qu'on achèterait directement chez les producteurs.

On proclame à plusieurs reprises la restitution des biens privés, sans réaliser ces promesses. Bien au contraire, les Autorités se servent sans réserve de tous les biens confisqués par les Bolchéviks et déclarent que toute la terre est bien de l'Etat. On répète souvent tout bas que les biens des particuliers sont butin de guerre. Ils continuent, élargissent et approfondissent le système bolchevique. Il y a certainement, parmi les dirigeants, des gens honnêtes. On rencontre même, quelquefois, de bons catholiques, mais l'énorme majorité de tous les fonctionnaires qu'on nous envoie sont des gens sans foi ni loi, qui se permettent des abus tout à fait incroyables. On traite les villageois comme des nègres dans les colonies. On les fait fouetter, on les soufflète sans aucune raison, on leur confisque tous les vivres qu'ils portent, p.ex. pour les donner en ville à leurs enfants, et tout cela se fait avec si peu de sentiment humain qu'on ne croit même pas à la possibilité des types qu'on rencontre. Et pourtant, ils sont réels.

Par témoignage certain, je sais qu'un chef de district p.ex. a la passion de confisquer personnellement tout ce qu'il peut trouver dans la corbeille des villageois qui vont en ville, pour le jeter dans la rivière. Il le fait dans des temps de vraie famine qui sévissait avant la récolte dans beaucoup de villages. Et personne n'ose se plaindre car il se vengerait par la mort. On ne peut lui faire rien, car il a, dit-on, des protections élevées.

Un témoin oculaire, digne de foi, m'a conté avoir personnellement vu un jeune officier S.S. accourir de loin pour ne pas perdre l'occasion de donner un soufflet à un agonisant, inconnu du reste, et tué par la police pour avoir voulu faire quelque chose qui déplaisait à celle-ci.

Je ne puis multiplier les cas analogues, qui sont innombrables.

C'est tout simplement comme si une bande de furieux ou de loups enragés s'était abattue contre ce pauvre peuple. Et ce ne sont pas uniquement les paysans et les simples qui sont ainsi exposés à des soufflets et à des coups. Un commis qui, s'il est allemand, a un traitement deux ou trois fois supérieur à celui du plus haut fonctionnaire non-allemand, se permet de souffleter p.ex. un procureur.

Le gens de la police battent à coup de gourdin de caoutchouc le public dans les gares, ou même dans les rues. Il arrive qu'on lâche des chiens de police contre le public. Ces chiens ont quelquefois des muselières, mais il y a des cas où ils n'en ont pas.

Malgré nos demandes réitérées de mettre ordre dans les petites fermes des cures rurales qui, sous les bolchevistes, avaient été confisquées *de facto*, mais pas «nationalisées», comme ils disaient, nous n'avons rien obtenu et la dotation du clergé est presque réduite à ce que les pauvres donnent. Je dois mentionner, avec grande reconnaissance, les secours que nous donnent les catholiques allemands, par le canal d'une association destinée à secourir les Allemands hors des frontières du Reich. Le clergé ukrainien obtient, il est vrai, du Gouvernement, ce qu'on appelle «eine freiwillige Unterstützung» — 50 Rm. par mois — mais c'est plutôt une «démonstration politique» qu'un vrai secours. Encore nous attendons-nous à devoir payer 25% comme impôt là-dessus. On ne nous applique pas encore les lois anticatholiques du Reich.

On permet aux prêtres d'enseigner le catéchisme aux enfants dans les écoles. On ne se mêle pas encore trop des sermons et de l'administration des paroisses. On veut réglementer les mariages, mais pas dans un sens anticanonique. On tâche de chicaner le clergé comme tous les citoyens par des prescriptions de passeports, de permissions et par toutes les prescriptions restrictives de la liberté civile qu'on peut seulement imaginer. Mais on permet d'ouvrir p.ex. les séminaires. Notre séminaire et notre académie de théologie fonctionnent à peu près normalement. Cependant une vraie persécution nous menace continuellement, comme un glaive de Damoclès au-dessus de nos têtes. On me permet de faire imprimer tous les mois l'organe officiel du diocèse, donc des Lettres Pastorales et des Instructions. On les confisque pour les raisons les plus futiles du monde. Mais j'ai pu, tout de même, faire paraître six numéros assez pleins, d'à peu près 32 pp. chacun. J'ai pu convoquer un synode diocésain, qui dure avec grands intervalles presque toute l'année et me donne l'occasion d'être en communication continue avec le clergé du diocèse. Les monastères se réorganisent peu à peu.

Mais tout cela est bien loin d'être un contrepoids suffisant de la démoralisation sans nom que subissent les simples et les faibles. Ils apprennent en effet à voler, à commettre des homicides; ils perdent le sens de justice et d'humanité. J'ai protesté par des Lettres Pastorales sur l'homicide, naturellement confisquées, mais relues à quatre ou cinq reprises devant le clergé rassemblé. J'ai déclaré l'homicide cas d'excommunication réservé à l'Ordinaire. J'ai protesté encore par une lettre écrite à Himmler et j'ai tâché de prévenir les jeunes de ne pas inscrire leurs noms dans les milices où ils peuvent être scandalisés.

Mais tout cela n'est absolument rien en comparaison des flots croissants d'immondices morales qui submergent tout le pays.

Nous prévoyons tous que le régime de terreur grandira, et qu'il se

tournera avec beaucoup plus d'instance vers les chrétiens ukrainiens et polonais. Les bourreaux, en effet, habitués à massacrer les Juifs, des milliers de gens innocents, sont habitués à voir couler le sang et ont soif de sang.

Vu que déjà maintenant tout est permis aux Allemands, il est probable que leur rage ne saura pas s'arrêter, et il n'y aura pas de force pour leur imposer la moindre discipline. Nous prévoyons donc que tout le pays sera encore plongé dans des flots de sang innocent à moins que quelque événement extraordinaire n'arrête le cours des choses.

La seule consolation qu'on puisse avoir dans ces terribles temps est que rien ne nous advient sans la volonté de notre Père Céleste. Je pense que parmi les Juifs massacrés il y a beaucoup d'âmes qui se convertissent à Dieu, car jamais depuis des siècles ils n'ont été placés comme à présent devant la probabilité d'une mort violente, souvent des mois entiers, avant qu'elle ne devienne une actualité. Le sort des chrétiens dont des centaines de mille sont morts ou meurent sans sacrements est aussi entre la main de Dieu. Quelle douleur de voir ces pauvres dissidents qui meurent de faim ou sont exécutés dans les camps de concentration, sans pouvoir rien faire pour eux. Car, vraiment, cela n'est rien, tout ce que l'on peut faire.

On ne permet pas ordinairement de desservir les hôpitaux de prisonniers de guerre, ni les camps de concentration où mouraient journellement des centaines, en quelques mois l'énorme majorité de tous les prisonniers. J'ai des statistiques et des listes décourageantes et effrayantes. On ne laisse pas nos prêtres desservir nos fidèles, qui sont nombreux dans la grande Ukraine. On a peur de la cause de l'Union des Eglises. On a peur d'une concorde quelconque, car si un régime se sert amplement et même adroitement de la maxime «Divide...», c'est bien le régime dont nous sommes les victimes. Je n'ajoute pas de critique du système que Votre Sainteté connaît beaucoup mieux que nous tous.

Ce système de mensonges, de fourberie, d'injustices, de pillages, de caricature de toutes les idées de civilisation et d'ordre. Ce système d'égoïsme exagéré jusqu'à l'absurde, de chauvinisme national tout à fait fou, de haine de tout ce qui est honnête et beau, ce système constitue quelque chose de si phénoménal, que la stupeur est, peut-être, le premier sentiment qu'on ressent à la vue de ce monstre. A quoi ce système mènera-t-il la malheureuse nation allemande? Cela ne pourra être qu'une dégénération de la race comme l'histoire n'en a pas connu encore. Dieu donne qu'ils n'attirent pas dans leur chute les parties de l'Eglise Catholique qui ne peuvent pas ne pas ressentir le contre-choc de cette influence infernale.

Si la persécution prend la forme de massacres à cause de religion, ce

sera peut-être le salut de ces pays. Il y a un besoin énorme de sang volontairement offert pour expier ce sang versé par des crimes. Votre Sainteté m'a refusé avant trois ans la grâce d'une Bénédiction Apostolique par laquelle de par sa mission apostolique Elle me désignerait et destinerait à une mort pour le salut de mon diocèse. Je n'ai pas insisté, persuadé que Votre Sainteté voyait mieux que moi; je crois avoir perdu la meilleure et peut-être l'unique occasion sous les Bolcheviques. Mais ces trois ans m'ont appris que je ne suis pas digne d'une telle mort. Et j'ai compris que le sacrifice de ma vie aurait eu probablement moins de valeur devant Dieu qu'une prière récitée par un enfant. Aujourd'hui je ne demande qu'une Bénédiction spéciale pour mes prières et mes sacrifices. L'énorme partie de ces sacrifices est destinée à la totalité de l'Eglise Catholique, une petite part reste pour mon diocèse et mon peuple, mais ces sacrifices ne seront fructueux que par la Bénédiction de Votre Sainteté et la grâce de Dieu que cette Bénédiction nous obtiendra.

C'est pourquoi, prosterné aux pieds de Votre Sainteté, je la prie de vouloir bien accorder Sa Bénédiction Apostolique à mon pauvre peuple, au pauvre clergé de mon pauvre diocèse et à ma nullité.

Cfr. ACTES ET DOCUMENTS DU SAINT SIÈGE RELATIFS À LA SECONDE GUERRE MONDIALE vol. 3, deuxième partie. Le Saint Siège et la situation religieuse en Pologne et dans les Pays Baltes 1942-1945, Libreria editrice Vaticana 1967, p. 625-629.

constitue quelque chose de si phénoménal, que la Stapeur ont, peut-être le premier sentiment qu'on ressent à la vue de ce abominable. À quel système recourra-t-il la malheureuse nation allemande? Cela ne pourra être qu'une désignation de la race, comme l'histoire n'en a pas connue encore. Or les hommes qu'ils n'attirent pas dans leur chute les parties de l'Église Catholique qui ne peuvent pas ne pas ressentir le contre-choc de cette influence infernale.

Si la persécution prend la forme de massacres à cause de religion, ce sera peut-être le salut de ces pays. Il y a un besoin énorme de sang volontairement offert pour expier ce sang versé par des crimes. Votre Sainteté ma refusé avant trois ans la grâce, d'une Bénédiction Apostolique par laquelle de part la Mission Apostolique elle me désignait et destinait à une mort pour le salut de mon diocèse. Je n'ai pas insisté persuadé que Votre Sainteté voyait mieux que moi, je crois avoir perdu la incertitude et peut-être l'unique occasion sous les bolchéviques. Mais ces trois ans m'ont appris que je ne suis pas digne d'une telle mort. Et j'ai compris que le sacrifice de ma vie aurait été probablement moins de valent devant Dieu qu'une prière récitée par un enfant. Aujourd'hui je ne demande qu'une Bénédiction spéciale pour mes prières et mes sacrifices. D'énorme partie de ces sacrifices et destinée à la totalité de l'Église catholique, une petite part restera pour mon diocèse et mon peuple, mais ces sacrifices ne seront fructueux que par la Bénédiction de Votre Sainteté et la grâce de Dieu que cette Bénédiction nous obtiendra.

C'est pour moi :

Prosterné aux pieds de Votre Sainteté
je te prie de vouloir bien accorder la Bénédiction
Apostolique à mon pauvre peuple, à mon pauvre
clergé de mon pauvre diocèse et à ma personnalité

de Votre Sainteté

le p. h. 2 1110000

servi terra in nomine Dni Amen

r. André
Archevêque de Krupol. r. r.
1947

l'Ép. en l'Église d'Archevêque
le 25-31. 646
1947.